

Islámská mystika a „lidový“ islám

Kurz: Islám - Ústav religionistiky MUFF Brno
Attila Kovács

Prameny

- BAJÁTOVÁ, Moždeh, DŽAMNIJÁ, Mohammad Alí, *Příběhy z pouští a zahrad. Moudrosti a příběhy ze života nejznámějších súfijských mistrů*, Praha, Portál, 1999.
- AL GHAZÁLÍ, Abú Hámid, *Ghazáliho výklenek světél*, Praha, Academia, 2012.
- HAFÉZ, *Poklad perské poezie*, Praha, Pragma, 2003.
- HAFEZ zo Šírazu, *Za ranného šera pohladit' ružu šiel som*, Bratislava, Mayor s.r.o., 2015.
- *Slova mystika Al-Halládže - Myšlenky súfismu* (ed. Annemarie Schimmel), Praha, Vyšehrad, 2002.
- *Hledání pravdy a krásy: Antologie perské literatury*, Praha, DharmaGaia, 2005.
- RÚMÍ, Džaláleddín, *159 súfijských povídek. Klenot světové literatury*, Praha, Dobra, 2003.

- RÚMÍ, Džaláleddín Balchí, *Masnaví*, Praha, Protis, 1995.
- RÚMÍ, Molana Džalal-oddín Balchí, *Pečat' lásky. Výber z perzskej mystickej poézie*, Praha, Gabriela Holčíková Valehrachová, 2015.
- AL-SUHRAWARDI, Hazrat Shihabuddin Yahya, *The Shape of Light (Hayakal al-Nur)*, Louisville, Fons Vitae, 1998.

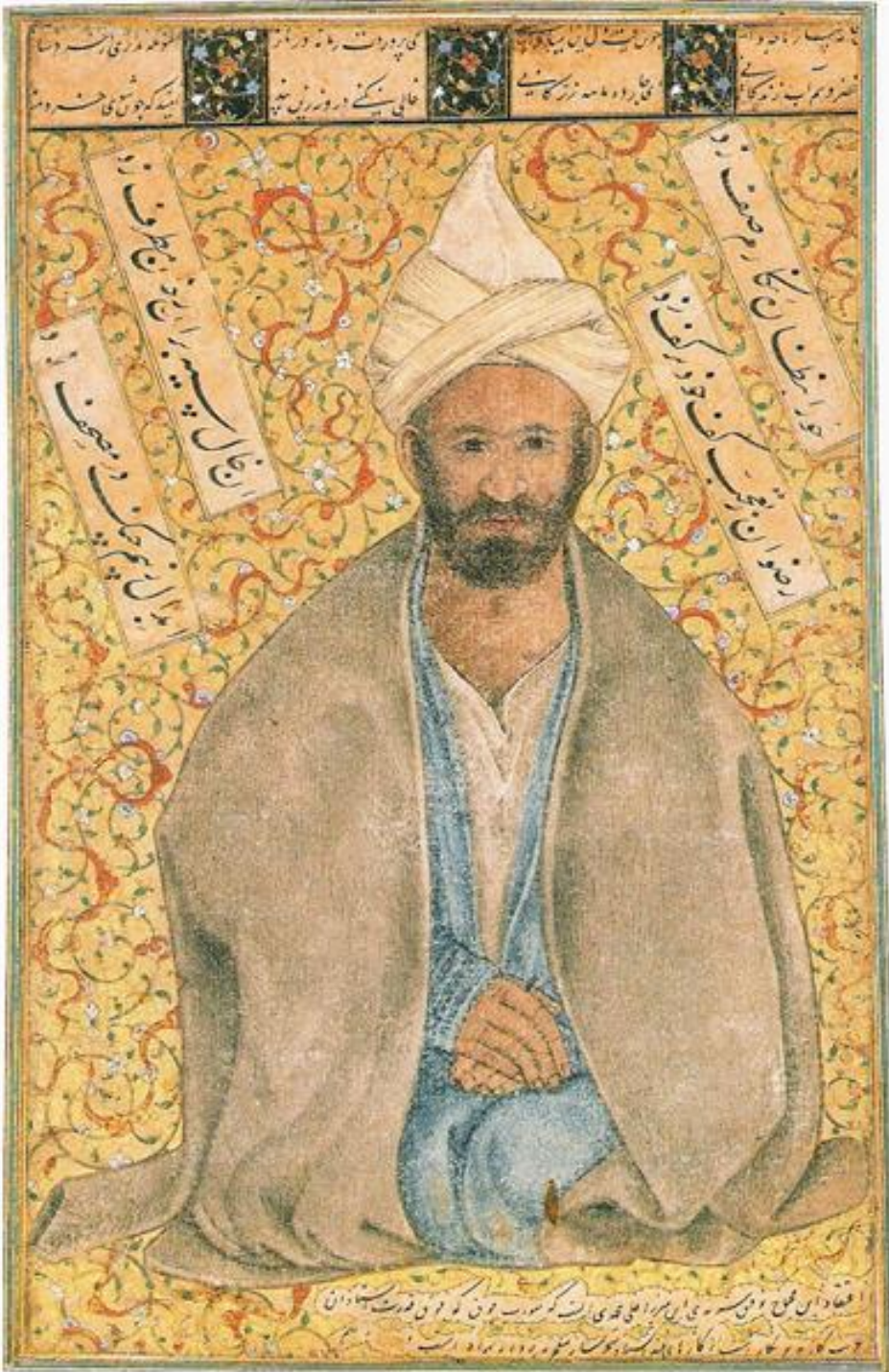
Literatúra

- CORBIN, Henry, *Tvůrčí imaginace v súfismu Ibn Arabího*, Praha, Malvern, 2010.
- DEÁK, Dušan, *Indickí svätci medzi minulosťou a prítomnosťou*, Trnava, FF Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2010.
- DEÁK, Dušan & PIRICKÝ, Gabriel & SLOBODNÍK, Martin (eds.), *Súčasné podoby súfizmu od Balkánu po Čínu*, Bratislava, Univerzita Komenského, 2010.
- KROPÁČEK, Luboš, *Súfismus. Dějiny islámské mystiky*, Praha, Vyšehrad, 2008.

- KŘÍŽEK, Daniel, *Taríqa naqšbandíja haqqáníja: islámská mystická duchovní nauka v teorii a praxi*, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, 2014.
- NAFÁSÍ, Azíz bin Mohammed, *Průvodce poutníka na cestě za nejzazším cílem: Úvod do súfismu*, Praha, Volvox Globator 2007.
- OSTŘANSKÝ, Bronislav, *Dokonalý člověk a jeho svět islámské mistiky*, Praha, Orientální ústav AV ČR, 2004.
- OSTŘANSKÝ, Bronislav, *Hledání skrytého pokladu*, Praha, Orientální ústav AV ČR, 2008.
- PURAFZÁL, Hále & MONTGOMERY, Roger, *Haféz. Poklad perské poezie. Učení filozofa lásky*, Praha, Pragma, 2003.
- RENARD, John, *The A to Z of Sufism*, Lanham – Plymouth, The Scarecrow Press, 2009.
- SCHIMMEL, Annemarie, *The Mythical Dimensions of Islam*, Chapel Hill, University of North California Press, 1975.

Islámská mystika: základní pojmy

- Islámská mystika je „osobní cestou“ k Bohu.
- Hlavním cílem je přiblížit se Bohu, splynut s Bohem, rozplynut se v Boží jednotě (*tawhíd*).
- Předmětem islámské mystiky je intuitivní, skryté, ezoterické poznání – *ma^cárifa*.

Súfismus (*tasawwuf*)

súf – hrubá ovčí vlna

možné jiné etymologie:

suffa – lavička, řada,

safí – čistý,

řec. *sofos* – moudrý

súfí – „mystik“

(tur. / pers.: *derviš*),

jiné výrazy: *fakír*, *sálik*,

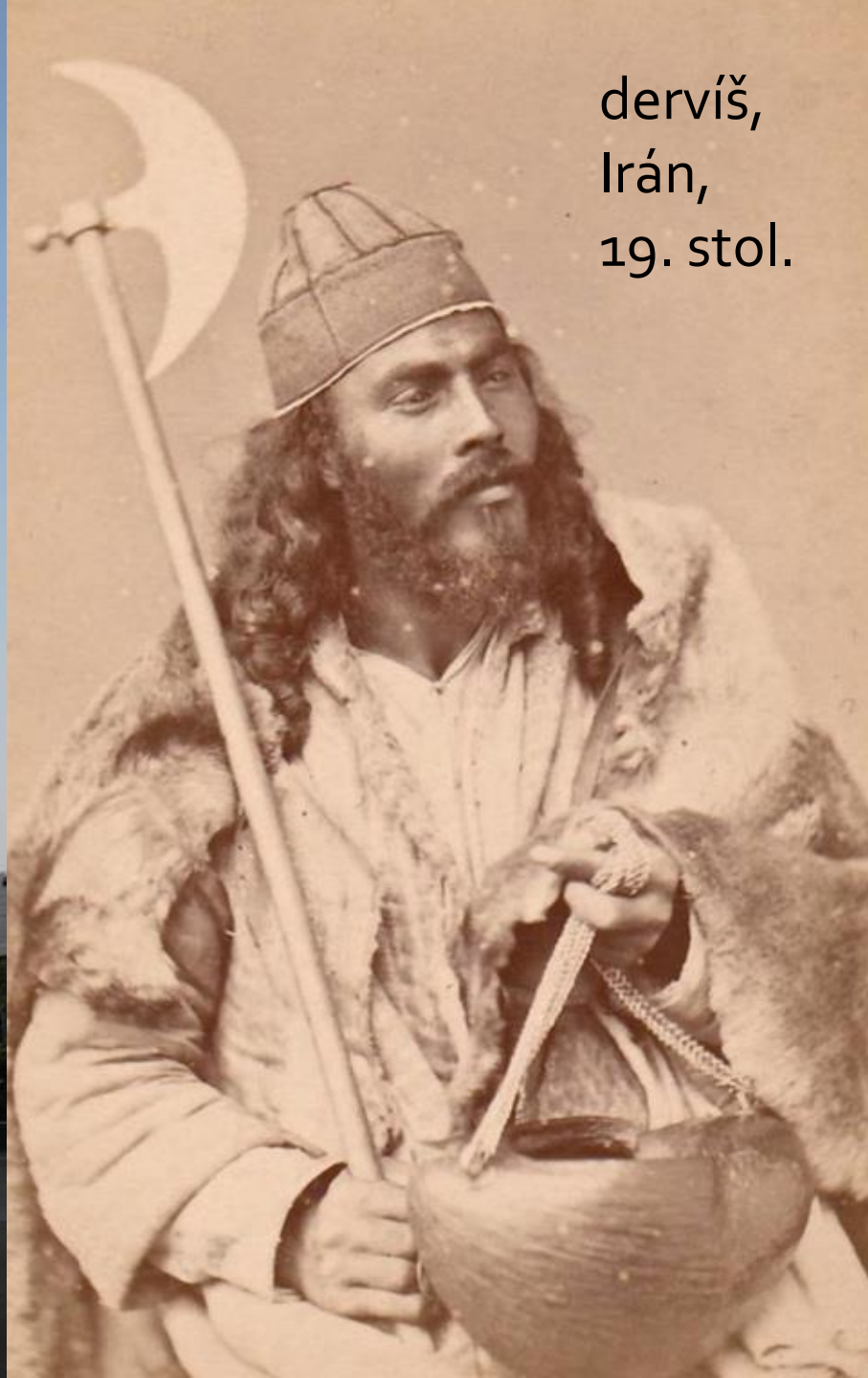
násik, *záhid*, *bakká*

derviš,
Irán,
21. stol.

derviš,
Irán,
19. stol.

kaškúl, nádoba
pro milodary

- **šajch** (šejk) „mistr“
(tur. *bábá*, pers.: *pír*),
sídí, *marabut* / *murábit*
(sev. Afrika)
  - **muršid** (mistr)
  - *mawlaná*, *maulá*,
muláj (sev. Afrika),
mevlana (tur.)
„náš učitel“
  - **muríd** (učeň / student)
- proces tradování a
„Boží milost“ (*rahma*)
a ezoterické požehnání
(*baraka*)

Hlavní postupy a techniky

- Různé extatické a entatické techniky: cvičení (*azkar*), hudba, zpěv, tanec (*samáʿ*), mystická extáze (*ghalaba*), individuální modlitba (*wird*), extatické výkřiky (*šath*) a pod.
- Súfijská „cesta“ (*taríqa*) se skládá z různých stavů (*ahwál*) a zastávek (*maqámát*), prototypem je Muhammadova noční cesta.
- *zuhd* – askeze
- *dhikr* – mystická „seance“
- *fanáʿ* – rozplynutí v Boží jednotě

بال جو بکثايد باز آسيان رزو و ايوان شنه شاه کند . جون شينج قدس سره رهنماي ارازمي که عزير
 آن عيان بود بشنود بي اختيار از زوي لغزه صادر شد که صدای آن تا کيامرعي باقی بود و صحبت
 دين و دنيا که حاضر بودند و سر اسيمه حضرت شدند و شينج در سماع رفت و دو جبرويي غالب شد و عجت

از اطراف و زوایای جامع متوجس شدند و آن غلو و غلبه و از دام خلاقی از هر دوزن و از سوزن
 قوالان شینج شایحان هر حال بودند و نزدیک بود که اهل مجلس از پا در آیند و از خود بی خود شدند و خوابیدند

Dhikr - súfijská senase
 Írán, 16. stol.

Historický vývoj

- Formování islámské mystiky (Egypt, Irak, středná Ázia). Vplyvy křesťanství, buddhizmu a hinduizmu.

Irácká škola

- **Hasan al-Basrí** (z. 728)

prvý mystik, pocházel z Medíny a odvolával se na tamější tradici pocházejícího údajně od M.

- **al-Husajn ibn Mansúr al-Halládž** (z. 922)

perský mystik, byl popraven za svůj výrok:
aná al-Haqq (já jsem Pravda)

- **Rábi'a al-Adawíja** (z. 801)

prvá mystička, poetka a filozofka

Hrobka Hasana al-Basrího,
Zubajr, Irák

Hrobka al-Halládže v Bagdádu
a zobrazení jeho popravы na
moghulské miniatuře (17. stol.)

Hrobka Rábi'a al-Adawíje
Olivová hora, Jeruzalém

- Muhjí ad-Dín Ibn ^cArabí (z. 1240)

Arab z Andalusie, putoval do Mekky a potom do Damašku, ústředním motivem jeho učení je mystická láska (*al-mahabba al-haqíqíja*) je opakem světské lásky:

Óda

„Když jsem byl před časem v příznivém duševním rozpoložení [tak jsme jsi řekl] když není jedno náboženství tak jsou náboženství mnohé, a moje srdce se stalo schopné přijat jakoukoliv formu. Stalo se klášteřem pro mnicha, slávou pro modly, pastvou pro gazely, Ka^cbou pro poutníka, je tabulemi Tóry, je Koránem. **Láska je vírou, kterou vyznávám, jakýmkoliv směrem otočí své velbloudy, tak moje víra stále zůstává jedině pravá.**“

Kamene modrosti (*Fusús al-hikam*)

Mekkánské iluminace (*al-Futúhát al-makkíja*)

Mešita a hrobka Ibn ʿArabího, Damašk

الی که من از چکایت بگشتم دامن گل بخت
و در دامنم آویخت که اکبریم اذا وعد وفا

- Abú Abdalláh
Mušaffir ad-Dín
Širází
Saʿdí
(z. 1283)

perský mystický
báseník ze Širázu

Hlavní básnické sbírky:

Bostán

Golestán

Básnikův funerální komplex, Šíráz

- Šams ad-Dín
Muhammad
Háfez
(z. 1389)

perský mystický
básník ze Širázu,
jeho díla se dodnes
používají k
předpovídání
buducnosti

Hlavní básnická
sbírka:

Díván

Básníkův funerální komplex, Širáz

از غم بجز گریه ناله و فریاد که دوش

زده ام خالی و فریاد رسی می آید

مثنی کمال
فال حافظ

مثنی کمال
فال حافظ

انتشارات اروند

خیابان ۱۲ فروردین، کوچه بنفشه پلاک ۱۱
میرزا پخش تهران - پخش اصفهان تلفن ۴۴۰۴۵۱۳

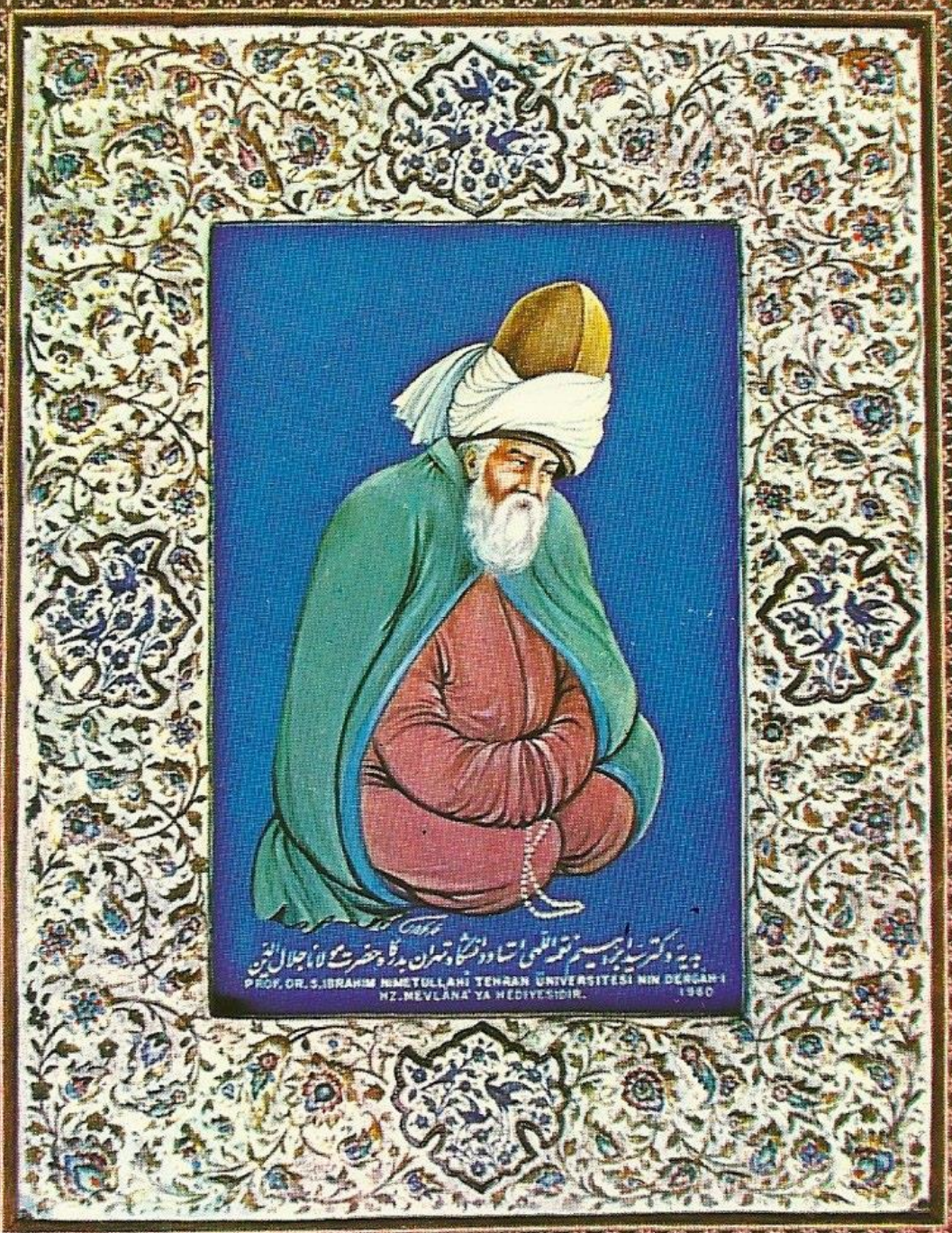
Hafez

taríqa („cesta“) - súfijský řád

- *nakšbandíja* – Bahá ad-Dína Nakšband (Sýrie, Kavkaz, Kurdistan, Čína)
- *qádiríja* – ^cAbd al-Qádir b. Abí Sálíh Gílání (Irák, Pákistán, záp. a sev. Afrika)
- *čistíja* – Abú Isháq Šámí, zal. v Čistu (Iránu), *qawwálí* (India, Pákistán)
- *suhrawardíja* – Abú al-Nadžíb Suhrawardí (India, Pákistán)

osmanské řády:

- *mawláwíja* (tur. *mevleviye*) – Džalál ad-Dína Rúmí
- *bektašíja* – Hacı (Hadži) Bektaš Veli (křesťanské prvky, šamanismus, ^cAlí a 12 ší^citských *imámů*), *yeni çeri*

▪ „mevlana“ Džalál
ad-Dín al-Balchí
Rúmí

(z. 1273)

Pocházel z Balchu (Afganistan) odkud před Mongoly utekl do Koniye. Tvrdil, že láska a radost transcendují každé utrpení, a nic není absurdní.

Díván (zbírka básní)

Masnáwí

Mevlavi tekke, Koniya

قوله تعالى يا ايها الذين آمنوا اذكروا ان الله اشرككم بالعبادة
يا ايها الذين آمنوا اذكروا ان الله اشرككم بالعبادة

يا حضرت سلطان العلماء

يا حضرت مولانا

GÜNEŞ KAPISI

سر اول عزت مجانبه و بره قلند سلام
 اسید بیس انی جمله عجم روم عرب عرب ما
 سلام اولسان در صف بند ای قلند سینه
 کسین مرخصا اهلا سزکد غایت اقصا

چو در سر خطاب آید خطابی مستطاب آید
 بگر کشیف حجاب آید تجلی المیه اجلا

Haci (Hadži) Bektaš Veli

یست است که هر که از او بخرد او را

دریا علی بنکیت رحمتی القیوم

در عین علی سزای علی الاعلی است

در لام علی رضوی لوالا است

Bektašův funerální komplex

janičář

Janissar

bektaší derviš

Janissas Doffos

Baba Mondi (Edmond Brahimaj)
vůdce *bektašije* sídlem v Tiraně

MEVLAVI SIKKE
Türkische 12. bis 20. Jahrhundert
20. Jahrhundert
Item No. 7

mevláví

BAYRAMI TARIKATININ HİMMETİ KOLUNA MENSUP TAC
Türkische 19. bis 20. Jahrhundert
20. Jahrhundert
Item No. 419
A CROWN AFFILIATED WITH HIMMATI BRANCH OF BAYRAMI ORDER
It has 4 segments on top of the colored cap and
has a green turban and a white top
20th century
Item No. 419

himmatí-bajrámí

KADIRI VE NAKŞI TAC
Müganni (alt kısmında kırk dört tane yeşil çiçek anılamaktadır)
ve terkünde tepede gülü bulunmaktadır.
20. yüzyıl
Item No. 455
QADIRI AND NAKŞI "CROWN"
It has 4 segments on top of the colored cap and
has a black turban and a white top
20th century
Item No. 455

qádirí-nakší

KADIRI TARIKATININ ESREFİ KOLUNA MENSUP TAC
Türkische 19. bis 20. Jahrhundert
20. Jahrhundert
Item No. 431
A CROWN AFFILIATED WITH ASRAF BRANCH OF QADIRI
It has 4 segments on top of the colored cap and
has a white turban and a brown top
20th century
Item No. 431

qádirí-ašrafí

BEDEVİ TAC
Türkische 12. alt dilim bulunup, yeşil çüneyli
destan ve taylasanlıdır.
20. yüzyıl
Item No. 454
BADDUIN "CROWN"
It has 12 segmented red topcap, with green "Anasud" turban and "taylasan"
(longer part of green)
20th century
Item No. 454

badawí

BEKTAŞI FAHRİ
12 dilimli yeşil hüseyinî destanlık
20. yüzyıl
Item No. 437
It has 12 segments and a green "Hüseini" turban
20th century
Item No. 437

bektaší

RUFAY TAC
Türk 12 dilimli siyah çüneyli destan ve taylasanlıdır.
20. yüzyıl
Item No. 457
It has a 12 segmented white topcap and a black
"Anasud" turban and a white top
20th century
Item No. 457

ricfáí

CELVETİ TAC
Türkische 12 dilimli ve siyah çüneyli bulunmakta
20. yüzyıl
Item No. 430
It has 12 segments on top of the cap and a black
"Anasud" turban and a white top
20th century
Item No. 430

džalwatí

- *záwija* – řádivý dům (pers. *chánaka*, tur. *tekke*)

Hrobka a *záwija* sídí
Bul^cAbbáse, Marrákeš

Záwija Sa'ad ad-Dín al-Džabawího, Damašk

علي

ابوبكر

السلامة لله

بِسْمِ اللَّهِ صَادِقٌ وَكَيْلٌ
هَذَا الْفَرَادِيُّ مَتَّبِعُونَ
سَكَرَ الْهَوَىٰ فِيهَا لَمَّا سَقَيْتَهُ
يَأْتِيهِ الْمَشَاقِقِينَ بِالْوَفِيَّاتِ
بِسْمِ اللَّهِ صَادِقٌ وَكَيْلٌ
هَذَا الْفَرَادِيُّ مَتَّبِعُونَ
سَكَرَ الْهَوَىٰ فِيهَا لَمَّا سَقَيْتَهُ
يَأْتِيهِ الْمَشَاقِقِينَ بِالْوَفِيَّاتِ
بِسْمِ اللَّهِ صَادِقٌ وَكَيْلٌ
هَذَا الْفَرَادِيُّ مَتَّبِعُونَ
سَكَرَ الْهَوَىٰ فِيهَا لَمَّا سَقَيْتَهُ
يَأْتِيهِ الْمَشَاقِقِينَ بِالْوَفِيَّاتِ

سیدنا
فاط
سیدتنا

- **světci** (arab. *walí* - druh, *walí Alláh* - druh Boží; pers. *oulijáolláh* - druhové Boží)
- v ší'itském islámu *emámzádeh*, „synové imámů“

Mešita a hrobka *emámzáde* Hárún-e velájet, Isfahán

سید محمد باقر
در این مکان
در سال ۱۱۰۰
تولد یافت
و در سال ۱۱۸۰
درگذشت

سید محمد باقر
در این مکان
در سال ۱۱۰۰
تولد یافت
و در سال ۱۱۸۰
درگذشت

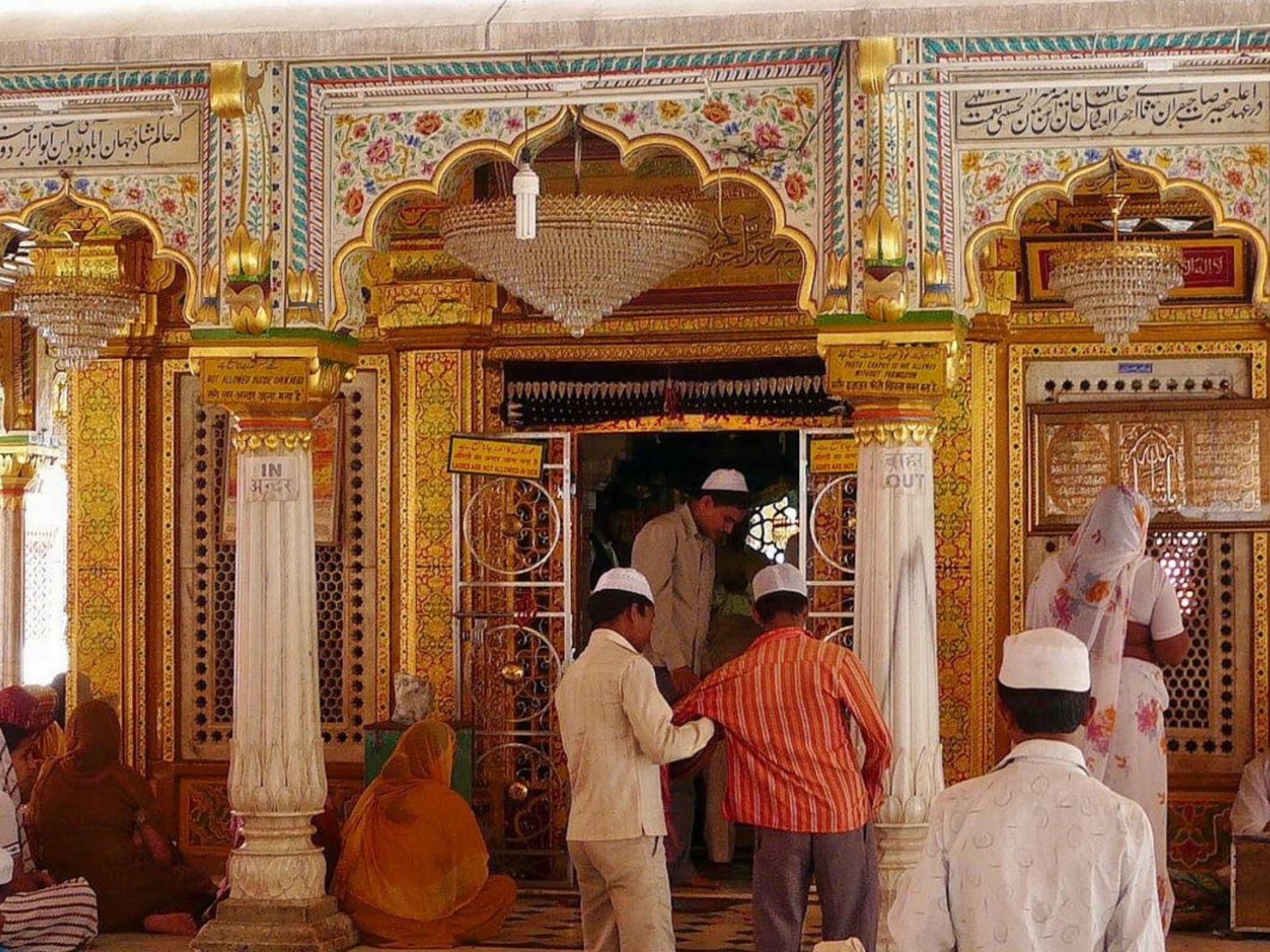

Hrobka Nizámuddína Awlíja (*Nizámuddín dargha*), Dillí

Nizámuddín Awlíja a jeho žák
Amír Chusraw ad-Dihlání

اعلیٰ حضرت صاحبزادہ مولانا محمد الیاس خان ابن سید محمد سعید علی

کہ عالم شاد بہمان آباد بود این پویند را بر دو

BUT ALLOWED ONLY ON FOOT
को पैर अन्दर अंदर में है

प्रवेश करने के लिए धर्म और लिंग के आधार पर कोई भी व्यक्ति अंदर नहीं आ सकता है

IN
अन्दर

प्रवेश करने के लिए धर्म और लिंग के आधार पर कोई भी व्यक्ति अंदर नहीं आ सकता है

बाहर
OUT

ALLAH

Hudba qawwálí v Nizámuddín dargha

